

EU:s agenda och handlingsplan för narkotika 2021-2025

2019/20:FPM70

Socialdepartementet

2020-09-07

Dokumentbeteckning

COM (2020) 606 EU:s agenda och handlingsplan för narkotika 2021–2025.

Sammanfattning

Den 24 juli 2020 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande om en ny agenda med tillhörande handlingsplan inom narkotikaområdet för perioden 2021–2025, nedan kallad ”agendan”. Agendan fastställer de övergripande politiska ramarna för EU:s narkotikapolitik under de kommande fem åren. Agendan bygger vidare på tillvaratagna erfarenheter från tillämpningen av EU:s tidigare narkotikastrategier och tillhörande handlingsplaner, bl.a. rekommendationerna från den externa utvärderingen av EU:s narkotikastrategi för perioden 2013–2020, samtidigt som hänsyn tas till andra relevanta förändringar och insatser på EU och internationell nivå inom narkotikaområdet. Syftet med agendan är att skydda medborgarna genom bättre samordnade åtgärder som kommer att (i) få en betydande och mätbar inverkan på säkerhets- och hälsofrågor i samband med narkotikaanvändning och narkotikamarknadens verksamhet och (ii) ta itu med både de direkta och indirekta konsekvenserna av detta problem, inbegripet kopplingar till våld och annan allvarlig brottslighet, relaterade hälso- och samhällsproblem, miljöskador och samtidigt öka allmänhetens och politikernas medvetenhet om dessa frågor. Agendan utgår vidare från åtta strategiska prioriteringar relaterade till områdena säkerhet, förebyggande arbete och hälsa. Den handlingsplan som åtföljer agendan innehåller konkreta åtgärder för att genomföra dessa prioriteringar. Vidare föreslås resultatindikatorer kopplade till respektive prioritering, vilket avser att underlätta uppföljningen av insatsernas resultat och effekter.

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om agenda och handlingsplan inom narkotikaområdet för perioden 2021–2025. Regeringen delar kommissionens bedömning att det krävs kraftfulla åtgärder mot olaglig narkotika. Insatser behövs för att minska utbud och efterfrågan av narkotika

och uppnå ett bättre skydd för människors liv, hälsa och säkerhet. Regeringen kommer att ta ställning till enskilda förslag allteftersom de behandlas.

2019/20:FPM70

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Den 24 juli 2020 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande om en ny agenda med tillhörande handlingsplan inom narkotikaområdet för perioden 2021–2025. Agendan presenterades tillsammans med ett antal andra initiativ som rör området inre säkerhet. I enlighet med den nya strategin för säkerhetsunionen 2020–2024 avser kommissionen att förstärka EU:s insatser mot olaglig narkotika avsevärt, genom en kraftfull ny EU-agenda för narkotika. Försäljningen utgör en stor inkomstkälla för de kriminella nätverken inom EU. Narkotikaanvändningen har stora ekonomiska skadeverkan då den t.ex. stör den legala ekonomin, genererar våld i samhället, har stora negativa miljökonsekvenser och ses som en drivkraft för korruption som EU. Inom EU uppskattas värdet av försäljning av narkotika uppgå till minst 30 miljarder euro per år. Tillgången på narkotika inom EU bedöms vara hög. Den nya agendan avser att ersätta den nuvarande narkotikastrategin som beslutades 2012 och som löper ut i slutet av 2020 (2012/C 402/01). Tidigare strategier och handlingsplaner har, trots att de inte har varit juridiskt bindande, utgjort ramarna för EU:s narkotikapolitik och identifierat gemensamma mål och prioriteringar för arbetet inom EU och på medlemsstatsnivå samt internationellt inom narkotikaområdet. Många medlemsstater, däribland Sverige, har använt sig av strategierna och handlingsplanerna för att utveckla sina nationella policydokument. De har spelat en viktig roll i definitionen av uppgifter för EU:s institutioner, organ och myndigheter inom narkotikaområdet och har beaktats av kommissionen när finansieringsprioriteringar fastställs inom området. Vidare har strategierna bidragit till att ge mervärde till medlemsstaternas politik genom att fungera som en plattform för samordning för att hantera frågor på internationell nivå och har även medfört en grund för EU att tala med en gemensam röst i internationella forum. Då narkotikafrågan har såväl en nationell som en internationell dimension behövs fortsatta insatser inom ramen för en global kontext i syfte att minska utbud och efterfrågan av narkotika och uppnå ett bättre skydd för människors hälsa och säkerhet. I detta hänseende har samordnade insatser på EU-nivå en viktig roll att spela. Agendan och tillhörande handlingsplan för perioden 2021–2025 bygger vidare på erfarenheter från EU:s tidigare narkotikastrategier och tillhörande handlingsplaner, bl.a. rekommendationerna från den externa utvärderingen av EU:s narkotikastrategi för perioden 2013–2020, samtidigt som hänsyn tas till andra relevanta förändringar på EU- och internationell nivå inom narkotikaområdet. Agendan avser att utgöra en gemensam och evidensbaserad ram för åtgärder inom narkotikaområdet inom och utanför

1.2 Förslagets innehåll

Agendan och den tillhörande handlingsplan för narkotika föreslås gälla under perioden 2021–2025. Av agendan framgår att det finns behov att höja ambitionen för att hantera olaglig narkotika genom en robust ny EU-agenda mot narkotika. Utvärderingen av EU:s narkotikastrategi för perioden 2013–2020 och dess två på varandra följande handlingsplaner har bekräftat att narkotikafrågan och dess följdverkningar behöver fortsätta hanteras på nationell, EU och internationell nivå samt att säkerhets- och hälsoaspekter som härrör från olagliga narkotikamarknader förblir centrala för att hantera de bredare och horisontella delarna av narkotikafrågan. Mot bakgrund av en allvarlig situation gällande narkotikahandel samt användningen av olaglig narkotika i Europa utgör agendan en evidensbaserad, integrerad, balanserad och tvärvetenskaplig strategi för narkotikafrågan under de kommande fem åren. Syftet med agendan är att skydda medborgarna genom bättre samordnade åtgärder som kommer att (i) få en betydande och mätbar inverkan på säkerhets- och hälsofrågor i samband med narkotikaanvändning och narkotikamarknadens verksamhet och (ii) ta itu med både de direkta och indirekta konsekvenserna av detta problem, inbegripet kopplingar till våld och andra typer av allvarlig brottslighet, relaterade hälso- och samhällsproblem, miljöskador och samtidigt öka allmänhetens och politikernas medvetenhet om dessa frågor. Agendan baseras på fyra vägledande principer:

1. Europeiska unionens grundläggande värden och de grundläggande principerna i EU-rätten: agendan ska genomföras med respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, solidaritet, rättsstatsprincipen, säkerhet och mänskliga rättigheter.
2. Ett tvärvetenskapligt tillvägagångssätt: för att genomföra agendan behöver alla partner på nationell nivå, EU:s institutioner, organ och byråer, särskilt Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) och Europol, samt industrin och det civila samhällets organisationer samarbeta mer och bättre.
3. Integrering med EU:s yttre åtgärder: agendan ska genomföras på ett samordnat och integrerat sätt med EU:s yttre åtgärder. I takt med att hoten och säkerhetsproblemen utvecklas blir den interna och externa säkerheten alltmer sammankopplad. I förekommande fall krävs därför samstämmighet och nära samarbete mellan målen för EU:s agenda för narkotika och EU:s yttre åtgärder, för att skydda EU-medborgarna från narkotikarelaterade problem.
4. Vetenskapligt ledda, evidensbaserade insatser och främjande av innovation: agendan ska bidra till att identifiera prioriteringar, uppnå synergier och samordning och sprida resultat effektivt.

Agendan ska även bidra till att utveckla, anta och använda ny teknik för att bättre övervaka, analysera och reagera på trender och hot på de olagliga narkotikamarknaderna och för att öka beredskapen när det gäller att reagera på snabba förändringar.

Genom agendan fastställs åtta strategiska prioriteringar för EU:s narkotikapolitik under de kommande fem åren indelade i tre huvudsakliga huvudområden. För det första innehåller agendan en omfattande uppsättning åtgärder för att höja säkerheten och störa marknaden för olaglig handel med narkotika. För det andra behandlas förebyggande och medvetenhetshöjande konsekvenser av narkotika, inklusive deras koppling till våldsbrott och andra former av brottslighet. För det tredje uppmärksammas narkotikarelaterade skador där det betonas att de som behöver hjälp vid narkotikaberoende ska ha tillgång till effektiv behandling. Följande åtta strategiska prioriteringar ska vara vägledande för de insatser som genomförs i syfte att uppnå målet med agendan:

1. Störa och lösa upp stora högriskgrupper som ägnar sig åt narkotikarelaterad organiserad brottslighet och som är verksamma i, har sitt ursprung i eller riktar sig till EU:s medlemsstater samt hantera kopplingar till andra säkerhetshot.
2. Öka upptäckten av olaglig storskalig handel med narkotika och narkotikaprekursorer vid EU:s införsel- och utförselställen.
3. Förstärka den ändamålsenliga övervakningen av logistiska och digitala kanaler som utnyttjas för distribution av medelstora och små volymer av narkotika och öka beslagtagandet av olagliga substanser som smugglas via dessa kanaler i nära samarbete med den privata sektorn.
4. Avveckla framställning och bearbetning av narkotika, förhindra avledning av och handel med narkotikaprekursorer för olaglig framställning av narkotika och utrota olagliga odlingar.
5. Förhindra narkotikaanvändning, förbättra brottsförebyggande åtgärder och öka medvetenheten om narkotikans negativa effekter på medborgare och samhällen.
6. Förbättra tillgången till behandlingsalternativ som tillgodoser behoven av vård och rehabilitering för människor som lider skada på grund av narkotikaanvändning.
7. Göra insatser för risk- och skademinskning mer effektiva för att skydda narkotikaanvändarnas och allmänhetens hälsa.
8. Utveckla en balanserad och övergripande strategi för narkotikaanvändning i fängelser (minska efterfrågan och begränsa tillgången).

Agendan åtföljs av en handlingsplan som föreslås gälla under samma tidsperiod och som omfattar konkreta operationella åtgärder och aktiviteter som syftar till att underlätta genomförandet av de åtta strategiska prioriteringarna som beskrivs ovan. Genom handlingsplanen föreslås vidare tydliga resultatindikatorer kopplade till respektive prioritering, vilket avser underlätta uppföljningen av insatsernas resultat och effekter. I agendan pekas medlemsstaterna, kommissionen samt Europol och ECNN ut som särskilt ansvariga för genomförandet. Dessutom betonas betydelsen av delaktighet från det civila samhällets organisationer. Finansiering till stöd för de prioriteringar som fastställs i agendan och handlingsplanen föreslås tilldelas från sektorsövergripande EU-finansieringsmekanismer såsom den inre säkerhetsfonden, programmet EU för hälsa, Europeiska socialfonden+, programmet Rättsliga frågor, Horisont Europa, de sammanhållningspolitiska fonderna, programmet för ett digitalt Europa och programmet för rättigheter och värden.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Kommissionens meddelande om agenda och tillhörande handlingsplan bedöms inte ha några effekter på svenska regler då förslagen inte är rättsligt bindande utan av policykaraktär. Agendan och handlingsplanen bedöms inte ge utrymme för några förändringar för unionens mandat på narkotikaområdet.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inga budgetära konsekvenser av agendan eller handlingsplanen förutses. De prioriteringar som föreslås genom agendan och handlingsplanen, inklusive en stärkt samverkan på nationell, internationell och EU-nivå, kan dock medföra positiva samhällsekonomiska konsekvenser på längre sikt. Någon jämförelseanalys eller konsekvensanalys av annat slag har inte presenterats.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om agenda och handlingsplan inom narkotikaområdet för perioden 2021–2025. Regeringen delar kommissionens bedömning att det krävs kraftfulla åtgärder mot olaglig narkotika. Insatser behövs för att minska utbud och efterfrågan av narkotika och uppnå ett bättre skydd för människors liv, hälsa och säkerhet. Regeringen kommer att ta ställning till enskilda förslag allteftersom de behandlas.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

2019/20:FPM70

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Inte aktuellt i nuläget då meddelandet inte har sänts på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Kommissionens meddelande om agendan och handlingsplanen ska stödja och komplettera medlemsstaternas insatser inom narkotikaområdet. Meddelandet är inte rättsligt bindande.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte aktuellt då meddelandet inte är rättsligt bindande.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Kommissionens meddelande om agendan och handlingsplanen kommer att behandlas i den horisontella narkotikagruppen (HNG), även kallad den övergripande arbetsgruppen för narkotikafrågor. Kommissionen har uppmanat rådet och Europaparlamentet att godkänna EU:s agenda och handlingsplan för narkotika.

4.2 Fackuttryck/termer

Ej tillämpligt.